

ZA JANOM PEŠKOM

3. 5. 1949 – 5. 5. 2023

Jan Pešek dlhé roky patril k profilujúcim a publikačne najaktívnejším pracovníkom Historického ústavu SAV. V rokoch 2008 – 2020 pôsobil aj v redakčnej rade *Historického časopisu*. Narodil sa v Českých Budějoviciach a bol absolventom vojenskej politickej akadémie v Bratislave. Následne učil na Vysokkej vojenskej pedagogickej škole. Na Historický ústav SAV prišiel v roku 1994. Jeho vedecký záujem sa sústredil na dejiny komunistického Československa. Zaoberal sa najmä fungovaním stranického mocenského monopolu, aktivitami štátnej bezpečnosti, politickými perzekúciami, vzťahmi štátu s jednotlivými cirkvami, ako aj dejinami slovenského povojnového exilu. Vo svojej výskumnej práci úzko spolupracoval najmä s Michalom Barnovským, s ktorým vytvoril výborne fungujúcu a publikačne mimoriadne efektívnu dvojicu. Spoločne spracovali viaceré témy spôsobom, ktorý z hľadiska znalostí a spracovania archívneho materiálu dodnes nebol v rámci slovenskej historiografie prekonaný.

Výsledky vedeckej práce Jana Peška sú absolútne kľúčové pre poznanie fungovania komunistického režimu na Slovensku. Najlepším dôkazom jeho dlhodobej, systematickej a cieľavedomej práce je bohatá publikačná tvorba. Spomeňme aspoň najvýznamnejšie monografie: *Štátna moc a cirkvi na Slovensku 1948 – 1953* (1997), *Odvrátená tvár totality. Politické perzekúcie na Slovensku v rokoch 1948 – 1953* (1998), *Pod kuratelou moci, cirkvi na Slovensku v rokoch 1953 – 1970* (1999), *Štátna bezpečnosť na Slovensku 1948 – 1953* (1999), *Nástroj represie a politickej kontroly. Štátna bezpečnosť na Slovensku 1953 – 1970* (1999), *Slovensko v rokoch 1953 – 1957. Kapitoly z politického vývoja* (2001), *V zovretí normalizácie. Cirkvi na Slovensku v rokoch 1969 – 1989* (2004), *Štruktúry moci na Slovensku 1948:1989* (2004), *Slovenský poválečný exil a jeho aktivity 1945–1970* (2011).

Už tento stručný prehľad ukazuje, že Jan Pešek sa v druhej polovici 90. rokov zaradil medzi kľúčových pracovníkov Historického ústavu. Rýchlo sa stal tiež uznávaným a rešpektovaným odborníkom na povojnové dejiny Slovenska a Československa. Túto skutočnosť podtrhuje viacero cien SAV, ako aj Slovenského literárneho fondu i fakt, že v roku 1999 mu bol udelený titul DrSc.

Jan Pešek bol známy svojou neúnavnou pracovitosťou a osobným zanietením, ktorým pristupoval k vedeckým projektom. Od svojich kolegov, samozrejme, očakával to isté. Ako však spomína jeho spolupracovníčka a redaktorka viacerých jeho prác Vlasta Jaksicsová: „Navonok síce pôsobil ‚vojensky disciplinované‘, ale kto ho bližšie poznal, zistil, že je to veľmi priateľský a otvorený človek, vždy ochotný pomôcť. Na prekvapenie vedel naspamäť recitovať modernú českú poéziu. No nielen prácou je človek živý. Tak, ako si rád posedel v spoločnosti blízkych nielen ‚ústavných‘ priateľov, rád aj cestoval alebo sa so svojou manželkou Vladkou túlal po lesoch milovanej Šumavy či Malých Karpát a zbieral huby, ktoré potom pred Vianocami rozdával kolegom na ústave.“

Jan Pešek bol v mnohých ohľadoch formujúcou postavou výskumu povojnových slovenských dejín. Jeho publikácie patria k základnej literatúre, ktorú nemôže obísť žiadny

nekrológ

historik venujúci sa fungovaniu komunistického režimu na Slovensku. Pre Historický ústav SAV ani pre slovenskú historickú obec ako celok nebude ľahké nájsť náhradu za historika jeho formátu.

Čeť jeho pamiatke.